

Utrum vero definitiones thesauri paululum discrepent in diversarum regionum juribus, necne, tanti momenti non est, quum, ut ex sequentibus patebit, tanti non intersit, utrum res inventa thesaurus sit, an alio modo res nullius. Duo vero elementa ubique ad constituendum thesaurum requiruntur: 1) ut assumi debeat, rem esse in nullius dominio; 2) ut sit res abscondita, non palam seu in loco patenti inventa.

I. Spectata sola lege naturali, thesaurus, utpote res in nullius dominio existens, videtur omnino spectare ad inventorem, qui sc. inventionem eum occupat: v. Tamb. in *decal.* l. 8 tr. 4 cap. 1 § 3 n. 33 sqq., Elbel l. c. n. 168; ita re teneto, ubi silent leges positivae.

II. Communi vero consensu id tenetur, leges positivae, quae domino fundi, etsi inventor non sit, aliquam partem thesauri addicant, esse in conscientia observandas, ita ut ante omnem iudicis sententiam inventor eam partem domino tradere debeat. — Quum enim, quicquid in alicujus fundo invenitur, specialem aliquam connexionem cum fundo atque hinc cum ejus domino habeat, convenit utique, illi aliquid attribuere; idque eo magis valet, si possessio fundi continua successione a progenitoribus ad posterum transivit, eo quod ex tali successione praesumptio oriatur, thesaurum illum ab ipsis progenitoribus possessoribus esse absconditum, ut periculo subtraheretur.

Leges vero, quae in quibusdam casibus fisco — *quando fundus ad eum non pertinet* — partem thesauri adscribunt, aut quae inventorem sua parte privant, *probabiliter* pro legibus *mere poenalibus* habentur, ita ut ante iudicis sententiam inventor justitiam non laedat, si portionem, quae illis legibus sibi subtrahatur, retineat.

Cf. Lugo, qui *de j. et jure* d. 6. 131 privationem contra inventorem statutam, qui aut illicitis artibus aut in alieno fundo invito domino quaesierit, pro lege *poenali* habet, quae ante condemnationem non obliget in conscientia; Tamb. l. c. n. 35, qui refert opinionem aliorum, ut Bañez, censentium partem thesauri, quae *per modum tributi* fisco addicatur, non deberi in conscientia, antequam re ipsa petatur, sed agi posse in hac re, sicuti postea dicitur de tributis indirectis, imo ne justum quidem videri, si *nimia* pars fisco addicatur. Consentit Pruner *Theol. mor.*, *de modo acquirendi dominium* („Eigentumswerb“) II. Tit. III. § 4.

III. Leges vero positivae sic statuunt generatim:

- 1) Thesaurus, qui invenitur in proprio fundo, totus cedit domino.
- 2) Thesaurus, qui invenitur casu in alieno fundo, dividitur inter inventorem et dominum fundi. (Ergo si locus sacer est, dimidia pars cedit ecclesiae; si locus publicus profanus est, dimidia pars communitati vel fisco, prout locus ipse sive fundus in alterutrius dominio est.)
- 3) Qui ex industria in alieno fundo (invito domino) quaerit, totum thesaurum in poenam domino fundi cedere debet, aut secundum alias leges *suam* partem fisco; similiter qui magicis artibus thesaurum quaerit, pro mulcta portione sua *privatur*⁴.

⁴ Aliquae leges, ut *Bavaricae*, semper aliquam partem fisco adscribunt; imo in Bavaria duae tertiae partes semper fisco adscribuntur. Sed de his iudicia ex supra dictis. — In Anglia statuitur, ut omnes thesauri ad regem seu ad rempu-

Inde concludes: 1. Qui in alieno fundo ex industria thesaurum ⁹¹⁴ quaesivit, contra justitiam non peccat, si suam partem celat, modo dimidiam partem domino fundi vere tradat. Si vero a domino ex illa dimidia parte aliquam portionem pro remuneratione acciperet, illam retinere non posset; siquidem illa donatio ex errore domini procedit, putantis inventorem totum thesaurum sibi tradidisse.

2. Qui in loco aliquo, qui ad nullius dominium pertinet, sive casu sive ex industria thesaurum invenit, ante iudicis sententiam totum sibi retinere potest. Ita Lugo n. 115 et 116. Attamen id secundum hodiernas leges non videtur ita contingere aut admitti posse; quum quaelibet loca jam alicujus dominio sive hominis privati, sive fisci etc. adscripta existant.

3. Inventor autem ille est, qui *detegit thesaurum*, i. e. qui erundo vel res, quibus tegebatur thesaurus, removendo eum patefacit et animadvertit. Quare post hanc detectionem factam in regnis, ubi pars thesauri domino fundi addicatur, licitum non est illi, qui invenit in alieno agro thesaurum, eum denuo abscondere et agrum sibi comparare, ut totum thesaurum sibi servet. Nam ipsa detectione dominus agri acquisivit jus ad dimidium thesauri valorem. Cf. Lugo l. c. n. 126. Ubi autem talis dispositio legis pro domino fundi facta non est, quamquam leges poenales sunt contra inventorem, per se nihil impedit, quominus hic, celata inventionem, agrum sibi comparet; idem die ubique de eo, qui ex *indiciis* videtur *suspiciari* posse, in certo agro thesaurum existere.

§ 4.

De inventionem rerum amissarum.

(Cf. eosdem scriptores.)

I. Rei amissio per se jus domini non exstinguit, adeoque res in- ⁹¹⁵venta per se domino, qui eam amisit, debetur.

II. Attamen fieri potest, ut impossibilis censi debeat rei amissae recuperatio, videlicet si spectatis circumstantiis nullatenus sperari potest, fore ut dominus unquam compareat, aut, qui fuerit, inquiri possit. Quodsi talis impossibilitas orta est, res ex illius dominio excidisse ac proin nullius facta esse censi debet.

III. Inventor non tenetur ex justitia rem inventam secum ferre, sed eam in suo loco relinquere potest, attamen non raro haec laesio caritatis est.

IV. Inventor autem, si rem secum tulit, tenetur ex justitia ab omni actione abstinere, ex qua res inventa deterioris conditionis fieret,

blicam pertineant. Inventor, qui thesaurum occultaverat, antea capitis poenae obnoxius erat; nunc vero mulcta et carcere puniri potest. Sed teste Crolley, I. n. 642 in foro conscientiae ante iudicis sententiam thesaurus *totus est inventoris*. Ita enim scribit: „Sed haec praescripta non obligant ante sententiam, et nullus inter nos invenitur, quantumvis timoratae conscientiae, qui thesaurum a se inventum non sibi appropriaret. Re autem cognita, thesaurum regi tradere cogeret, sed nunc vix alio modo puniretur.“ Haec igitur pro Anglia. — In Statibus Foederatis Amer. Sept. plerisque leges nihil statuunt; in Luisianâ tamen jus Rom. et Gall. attenditur: Kenrick tr. 10 p. 1 n. 61, Sabetti n. 372.

quam si in suo loco esset relicta. Conditio autem rei si in loco suo relinqueretur ex communiter contingentibus haec est, ut tandem aliquando aliquis eam secum laturus sit, qui, si justitiam servet, ejus curam sit acturus, sin minus, obligationem damni reparandi contracturus: hinc generatim primus inventor, si rem secum tulit, tenetur *ex justitia* a) diligentem curam in ejus custodia et conservatione collocare, b) diligentem curam adhibere, ut dominus inveniatur, inquirendo, pro rei gravitate in publicis ephemeridibus inventionem denuntiando, vel ad magistratum eam deferendo.

V. Quando, necessariâ diligentia adhibitâ, 1) spes inveniendi domini est exstincta, aut 2) elapso tempore a iudice inventori res absolute addicta, inventor illam ut suam potest occupare, neque in rigore tenetur domino quidquam reddere, si postea casu appareat. Primum practice tamen ita determinandum est, ut quaestio haec ad *analogiam* praescriptionis tractetur, videlicet: 1. Si ante tempus ordinariae praescriptionis dominus comparuerit, generatim dici debet, id signum esse, spem inveniendi domini non potuisse prudenter pro exstincta haberi. 2. Quum ex una parte non possit semper ita definiri, sitne spes illa inveniendi domini plane exstincta, atque ita res inventa pro derelicta habenda; quum ex altera parte lex positiva domini jura *majora* statuere possit: si qua lex in favorem domini rei amissae aliquid constituerit, hoc etiam in conscientia est servandum (cf. not. 1 in seq. pag.).

VI. Inventor, quando rationabiliter post adhibitam diligentiam¹ iudicavit, dominum inveniri non amplius posse, atque ita *de re disposuit*, domino ex inopinato etiam ante tempus praescriptionis apparenti non tenetur aliquid reddere, nisi forte ditior evaserit: excusatur enim subjective, etsi forte objective non omnino recte egit.

VII. At quando citius temere de re disposuit, domino comparenti tenetur de damno illato. Cf. Reuter l. c. n. 69.

916 VIII. Nonnulli quidem scriptores contendunt, rem, quae servari non possit, aut ejus dominum invenire impossibile evaserit, pauperibus esse distribuendam, ut dominus, qui propriam rei utilitatem non percipiat, saltem spirituale quoddam emolumentum inde hauriat, aut ut dominus sciat rem impendi secundum suam interpretativam voluntatem. At haec *consuli* quidem possunt, *imponi* non possunt.

Nam illorum scriptorum sententia supponit id, quod non probatur, scilicet dominium *vere manere* apud eum, qui rem amisit. Quod si negatur, ut optimo jure negari potest, quando spes dominum inveniendi exstincta esse censetur, totum fundamentum, cur pauperibus res dari *debeat*, corrui. — Id unum dici debet, si spes quidem domini inveniendi superest, aut si fortasse ipse dominus cognoscitur, sed rem illi reddere propter loci circumstantias impossibile est, *in his adjunctis* de re disponendum esse secundum voluntatem domini rationabiliter praesumptam seu interpretativam, quae

¹ Quid vero diversae leges singillatim praescribant circa diligentiam inquirendi dominum, ex lege regionis cognosci debet. Aliqua vide apud Pruner *de jure* (*Lehre vom Recht*) I. § 99.

communiter erit, ut detur pauperibus sive causis piis. Cf. Lugo d. 6 n. 140 sq., S. Alph. n. 590 et 603.

Haec spectato naturali jure. Si quando autem inventori majus onus imponitur a lege positiva, propter quam non servatam pro poena privatur jure omni rem deficiente domino sibi vindicandi: haec in conscientia post iudicis sententiam tandem obligant¹.

Nota: De bonis derelictis et vacantibus ex sola lege naturali similiter judicandum est; at positivae leges alia statuerunt.

Derelicta bona ea vocantur, quorum dominium abjicitur, neque a priore domino in alterum transfertur; *vacantia*, quae morte domini et defectu haeredis dominio destituuntur.

Haec quidem bona secundum positiva jura fisco ipso facto addicta habentur; sed consuetudo hanc legem, si de bonis *derelictis* sermo est, de solis immobilibus intelligit, ita ut mobilia objecta primus occupans sua facere possit in foro conscientiae, reddere tamen debeat post sententiam iudicis². Gury I. n. 576, Kenrick l. c. n. 63.

§ 5.

*De diversarum rerum conjunctione atque de juribus inde orituris*³.

Primo occurrit *accessio*. Quae fit a) *nativitate* animalium: in ea ap-^{916a} plica axioma „partus sequitur ventrem“; quare pullus ejus est, qui sive dominium sive usumfructum matris habet; b) *alluvione*: in ea observata, alluvione paulatim facta, non repentina, domino fundi fundum augeri; c) *adjunctione*, qua unum cum altero sic coaluerit, ut nullatenus vel non sine detrimento separari possint: quod si factum est, „accessorium se-

¹ Lex in Anglia vigens inventori post adhibitam diligentiam inveniendi domini, sed frustra adhibitam, contra quemlibet jus ad rem inventam attribuit, at cum conditione, ut si *dominus* post quodlibet tempus appareat, ei restitutio fiat. — Quare quum absolutum jus contra dominum neque lege neque praescriptione inventor acquirat, disponere quidem de re post adhibitam diligentiam dominum inveniendi potest, attamen domino comparenti semper reddi debet res, quatenus sive in se sive *in aequivalenti* exstat. (Croll, I. n. 642.) — Equidem hanc legem sic concipio, ut putem, naturalem facultatem rei illius *occupatione* acquirendae in favorem prioris domini cuilibet auferri. Nam nisi haec facultas auferatur, sane contingere possit, ut res tandem pro re nullius haberi atque a quolibet occupari valeat.

² Neque derelictis, neque amissis bonis ea accensentur, quae post naufragium in littore inveniuntur vel quae ex naufragii timore ad salvandam vitam seu navem projecta sunt: haec scilicet occupari nequeunt, sed dominis pro spe sua sibi recuperandi reservantur. — Quod leges Statuum Foeder. Americ. Sept. ex anno 1825 sic expresse statuerunt: „If any person shall plunder, steal or destroy any money, goods, merchandise or other effects, from or belonging to any ship, or vessel, or boat, or raft, which shall be in distress, or which shall be wrecked . . . every person so offending shall be guilty of felony etc.“ De bonis vacantibus autem, et quam late vel stricte ea intelligenda sint, praecipue quando propter singulares leges haeredes alienigenae non admittuntur, commodius dicetur a nobis tractantibus *de testamento*.

³ Quod in prioribus editionibus n. 961 dederam, aptius huc transferendum esse duxi.

quitur principale“; sed leges positivae respici debent, ut in difficilioribus casibus sciatur, quid habeatur pro principali.

Secundo habetur *commixtio*, quae dicitur de confusione rerum aequae principalium: quando igitur res sic commixtae cujusnam sint sive fuerint, dignosci non potest, totum vendendum vel dividendum est, ut cuilibet domino pro rata suae quantitatis pars rei vel pretii cedat; verum generatim jura concedunt, ut dominus massae potioris totum cumulum sibi vindicare possit, facta debita compensatione.

Tertio habetur *specificatio*, seu inductio certae formae in informem materiam vel massam, ut si ex massa argentea aliena artifex statuum fecerit: in qua modo artificii, qui formam rei dedit, modo domino massae res addicitur secundum diversas leges, cum obligatione alterum reddendi indemnem; sed haec indemnitas non debet alteri esse damnosa, neque eadem esse debet, si bona atque si mala fide actum est.

Quarto occurrit *aedificatio* et *plantatio*, si dominus fundi et dominus rei plantatae vel aedificatae diversi sunt. Generalis regula est, totam rem in dominium domini fundi transire, ita tamen, ut, si bona fide actum sit, primarie jura etiam positiva intendant, ut uterque, quantum fieri possit, evadat indemnus; si mala fide, ut ipse ille, qui mala fide egerit, potius damnum ferat. Accuratius rem non omnia jura eodem modo definiunt; sic jus Romanum eum, qui mala fide in suo fundo aliena plantavit, sive construxit, ad solvendum duplex materiae pretium obligat; jus Gallicum simpliciter ad pretium et ad reparanda damna forte exorta; jura Americana diversarum regionum diverso modo de indemnitate statuunt.

Articulus II.

De modo acquirendi legali, publico jure inducto, seu de praescriptione.

Praeter scriptores allegatos in hac re ipsi codices jurium civilium consulendi sunt.

§ 1.

Summaria notio praescriptionis et variarum legum de ea latarum.

⁹¹⁷ Ad vitandas lites pacemque conservandam vix non omnes populi judicaverunt expedire, ut diuturna ipsa possessione alicujus rei possessor dominus rei habeatur, ita ut, si antea legitimus dominus non fuerit, temporis lapsu vere fiat. Modus ille, quo ipso temporis lapsu jus constituitur, vocatur *praescriptio*. Si jus, quod sic constituitur, consistit in rei vel facultatis agendi acquisitione, praescriptio dicitur *acquisitiva*; si consistit in onere vel debito extinguendo, praescriptio dicitur *liberativa*.

Hanc praescriptionem a natura quodammodo postulari, vel ut summe convenientem exigi, dubium esse nequit, quum alioqui *pacificam* bonorum et jurium possessionem non minimum turbari vel in dubium

vocari pronum esset. Quare abs re non erit, quod Reuter *theolog. moral.* part. 3 n. 85 dicit „quoad substantiam videtur esse juris gentium“. Quia vero ipsa natura tempus modosque, quibus praescriptio perficeretur, non determinavit, imo in rigore plus non exegit, quam ut induceretur, non autem introduxit, atque ipsum illud jus gentium, ad quod appellatur, positiva conventionem et voluntate constitutum est: lex positiva necessaria fuit, ut praescriptio perfectus titulus acquirendi sive extinguendi juris evaderet. Neque aliter, quam ad tramites legis positivae, praescriptio valorem in foro conscientiae habere potest. — Illud fortasse licet excipere, ut in illis juribus, circa quae lex positiva nihil constituit vel constituere potuit, nihilominus spatium vere immemorabilis temporis assumatur, quo jure gentium et tacito omnium consensu praescriptio justus titulus evadat. — Quid vero in foro conscientiae aliquando plus exigi debeat, ut verum jus praescriptione perfectum fuerit, quam quod lex civilis postulat, suo loco dicitur.

Brevi compendio hinc conditiones praescriptionis necessarias expositori sumus, quae quamquam non ad acquisitivam solum, sed etiam ad liberativam pertinent, tamen priori potissimum conveniunt; pro posteriore quaedam, in quibus a priore discrepat, adnotanda erunt.

Legitima autem praescriptione etiam pro conscientia jura acquiri debitaevae extingui posse, vix ab ullo negatur, imo id non solum legis civilis, sed etiam canonicae legis intentionem esse, ex compluribus locis aperte colligitur. Cf. Reuter l. c. n. 87, Pruner in *theol. moral. de acquisitione propriet.* seu *Eigentumserwerb* l. c. § 7, Lugo disp. 7 n. 4, S. Alph. n. 517.

Distinguitur vero praescriptio *ordinaria* et *extraordinaria*. Ordinaria ea est, quae spatio 3 vel 10 annorum (summum 20 annorum) perficitur; extraordinaria, quae annos 30 vel plures requirit.

Conditiones ad legitimam praescriptionem requisitae sunt: 1) Res praescriptibilis, 2) possessio, 3) bona fides, 4) titulus, 5) tempus lege assignatum, seu: „*Res habilis, fides, titulus, possessio, tempus.*“

1. Res praescriptibilis. Res illa, quae praescriptione acquiratur, ⁹¹⁸ debet ejusmodi esse, ut 1) *ex natura sua* subjaceat commercio humano vel domini privati capax sit, sive ut jura, quae praescriptione acquirantur, (non enim de solis rebus corporalibus praescriptio valet), possint praescribenti inhaerere; 2) ut *lege positiva* non sit exclusa ex ambitu earum rerum et jurium, quae praescriptione acquiri possint. — Sunt igitur res quaedam, quae nullatenus, aliae, quae saltem non ordinaria praescriptione acquiruntur.

1. *Nullatenus* praescribuntur (a privatis hominibus): 1) res ex natura sua publicae, ut fere platea . . ., quae privatorum dominio non consueverunt subesse; 2) res sacrae et consecratae: hae pro sua natura a privatis hominibus acquiri nequeunt; attamen sacra utensilia atque ea, quae supponi possunt fuisse vel esse in privato dominio ejus, qui jus privati sacelli habuit, non excluduntur a praescriptione; 3) jura, quae ex se laico competere non possunt, maxime si id juri naturali vel divino repugnet, ab eo praescriptione acquiri nequeunt.